

”*Det andra könet* var inte tillräckligt radikal”

Man hittar allt i *Det andra könet*, analyser av såväl ideologi och litteratur som av samhället, säger Christine Delphy i ett samtal om Simone de Beauvoirs betydelse för fransk feminism.

CATHERINE RODGERS

Christine Delphy är sociolog och forskare på CNRS (Centre national de la recherche scientifique) i Paris. Hon är också chefredaktör för *Nouvelles Questions Féministes*, en tidskrift som utvecklades från *Questions Féministes* som hon grundade 1977 tillsammans med bland andra Simone de Beauvoir.

CATHERINE RODGERS: Kommer du ihåg hur du reagerade när du läste *Det andra könet* för första gången?

CHRISTINE DELPHY: Jag kommer ihåg hur jag reagerade, men jag vet inte om det var när jag läste den för första gången. Jag kommer ihåg

att jag talade om *Det andra könet* med en kvinna jag kände, som var sociolog, och jag har också anteckningar i marginalen i mitt exemplar. Kontentan av mina anteckningar är att *Det andra könet* inte var tillräckligt radikal. Det betyder inte att jag inte var tacksam när jag läste den första gången. Här formulerades saker som jag själv kände och som jag fann synnerligen välkomna. Men jag reagerade på passager där Simone de Beauvoir för resonemang som redan då föreföll mig helt otillfredsställande. Jag har inte läst om boken sedan dess – jag har kanske läst om vissa delar – men jag har kvar mitt första intryck. I en ar-

tikel som skulle publiceras i *Les Temps Modernes*¹ kritiserade jag en aspekt av *Det andra könet* där jag tyckte att Beauvoir hänvisade till något "naturligt". Det var en mening om att kvinnor ger liv medan män tar liv i krig, vilket ger makten åt männen. Simone de Beauvoir svarade: "men jag återgav bara den rådande ideologin, det är inte min egen åsikt".

CATHERINE RODGERS: Det är inte alltid lätt att veta när det är hennes egna tankar och när hon återger andras.

CHRISTINE DELPHY: Det är mycket svårt, det är problemet med den berömda franska indirekta anföringen. Dessutom är man i Frankrike mycket mer tolerant mot tvetydigheter som till och med...

CATHERINE RODGERS: Eftersträvas?

CHRISTINE DELPHY: Teoretiseras av vissa författare, som Kristeva. Det är en tradition som inte skiljer på vetenskap och litteratur. Man tillämpar samma kriterier på vetenskapliga uppsatser – som borde eftersträva klarhet i stilen – som på skönlitteratur; man eftersträvar mångtydighet. Och ändå är Beauvoir en av de mest tydliga personer som finns. Hennes stil är utomordentligt klar, så i hennes fall rör det sig inte om eftersträva stileffekter eller att hon vill spela på tvetydigheter. Det ligger i själva det franska framställningssättet.

CATHERINE RODGERS: Det är sant att många passager i *Det andra könet* är tvetydiga. Men är den här verkligen det? Jag tänkte, precis som du, att hon uttryckte sin egen åsikt här.

CHRISTINE DELPHY: Jag tror att Beauvoir tänkte en sak när hon skrev den här meningen, och när hon inte längre tänkte så trettio år senare gömde hon sig bakom den indirekta anföringen och sa att det inte var hennes åsikt.

CATHERINE RODGERS: Slogs du av något annat när du läste boken första gången?

CHRISTINE DELPHY: Något som slog mig, och

som än idag slår mig varje gång man talar om teorin i *Det andra könet*, är att det inte finns någon specifik teori: den innehåller alla möjliga teorier. Beauvoir är ytterst teoretiskt flexibel vilket för övrigt gör att hon motsäger sig själv i boken. Hon använder vad hon anser är marxistisk teori, det vill säga Engels *Familjens, privategendomens och statens ursprung*, som hon till stor del instämmer med. Därefter går hon utan vidare över till psykoanalytiska teorier, och därefter till biologiska teorier. Och eftersom hon uttrycker varje sak mycket klart blir det inte förvirrat. På det stora hela finns en sorts eklekticism i *Det andra könet*; det är inte riktigt eklekticism – det skulle betyda att hon tagit en bit här och en bit där, något som faktiskt vore värre – utan en sorts tolerans som gör att hon ser på kvinnoförtrycket utifrån den ena teoretiska vinkeln efter den andra utan att egentligen välja.

CATHERINE RODGERS: Hon försöker få med allt.

CHRISTINE DELPHY: Hon var genial när det gällde att analysera och sammanställa. Hon kunde läsa allt, integrera allt, sammanfatta allt. I sina böcker och essäer strävade hon efter gå till botten med ämnet, och hon lyckades med det. Man hittar allt i *Det andra könet*, analyser av såväl ideologi och litteratur som av samhället. Det är en omfattande bok, men den är kortfattad i förhållande till de ämnen den tar upp. Detta uttömmande drag är nog en orsak till bokens framgång. Det är svårt att hitta ett ämne som ansågs viktigt vid den här tiden som inte tas upp i *Det andra könet*.

CATHERINE RODGERS: Ja, man kan säga att alla kan hitta något som intresserar dem i den.

CHRISTINE DELPHY: Precis. Det är därför jag tycker det är så paradoxalt att människor säger "jag håller inte med om teorin i *Det andra könet*". Vilken teori? Jag förstår inte vilken det skulle vara.

CATHERINE RODGERS: Man kan väl ändå lokali-

sera en generell tendens; hon driver väl en tes?

CHRISTINE DELPHY: Ja och nej. Beroende på om man framhäver en sak eller en annan kommer man till olika resultat. Det är sant att man kan hitta en tes i *Det andra könet* som i grova drag är att kvinnor i egenskap av hondjur är missgynnade av naturen, men att människan kan transcendera detta handikapp. Detta är nog riktigt, men det medför en voluntarism som är svår att försvara.

När man läser boken kan man antingen framhäva teorin om alteritet, eller den materialistiska teorin. Den materialistiska teorin är inte förenlig med teorin om alteritet eftersom den senare är en filosofisk teori som sätter diskursen i första rummet. Ibland är Beauvoir rentav biologisk: hon talar om kvinnornas underkastelse som något som människoarten kräver och försvarar teorin om kvinnors naturliga underlägsenhet. Därefter försöker hon få ihop allt genom att säga att mänskligheten gör vad den vill av naturens förutsättningar. Hennes syntes är inte motsägelsefull – Beauvoir, som var mycket klartänkt, hade inte stått ut med motsägelser – men den är inte tillfredsställande idag.

Man kan också dra Beauvoir åt det metafysiska hållet – eller åt det psykoanalytiska.

CATHERINE RODGERS: När det gäller psykoanalysen är det svårare. Hon vederlägger ju med kraft den freudianska psykoanalysen.

CHRISTINE DELPHY: Men man kan dra henne åt det psykoanalytiska hållet via biologismen eftersom de psykoanalytiska teorierna grundar sig på idén att det finns en naturlig brist hos kvinnor på det fysiologiska planet.

CATHERINE RODGERS: Det vore väl ändå att läsa henne på tvärs med den övergripande tendensen i *Det andra könet*?

CHRISTINE DELPHY: Beauvoir förändrades; hon blev radikalare när kvinnorörelsen uppstod. Dessutom säger hon klart och tydligt i

förordet till "Sexisme ordinaire"² att det fanns saker som hon lät passera, som de radikala feministerna inte längre gör. *Det andra könet* är också konstruerad på denna toleranta grund: den pekar ut det värsta, men den låter en massa saker passera eftersom man inte kan ta tag i allt på en och samma gång. Att vara radikal, det är att vägra acceptera löneskillnader, men också att vägra de paternalistiska tilltalsformer som godtas i *Det andra könet*, något som var oundvikligt med tanke på tiden den skrevs i.

CATHERINE RODGERS: För att förstå den måste man placera den i sitt sammanhang.

CHRISTINE DELPHY: Inte ens den mest rigorösa analys är någonsin fullständig – vissa saker måste alltid offras. Man kan inte dra fram allt på en gång, och man internaliserar vissa av sin tids värderingar.

Många anglosaxiska feminister har angripit Beauvoir för att hon internaliserat en avsky för kvinnokroppen. Det är sant att en viss biologisk tes fann nåd i hennes ögon, nämligen den att kvinnor är illa utrustade av naturen.

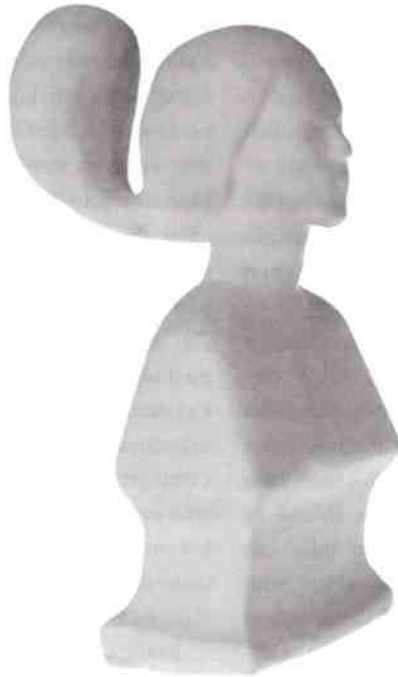
CATHERINE RODGERS: Det säger hon klart och tydligt.

CHRISTINE DELPHY: Men illa utrustade inte bara i instrumentella termer, inte bara på grund av barnafödandet – för Beauvoir var det mycket mer omedelbart och känslomässigt. Den avsky för kvinnokroppen som man finner hos Sartre finner man även hos Beauvoir om än inte lika intellektualiserad.

CATHERINE RODGERS: Du refererar aldrig till Simone de Beauvoir i dina texter.

CHRISTINE DELPHY: Nej, men det beror på avsaknaden av en solid teoretisk grund. *Det andra könet* är inte en teoretisk bok, den är inte "sedd genom en teori".

CATHERINE RODGERS: Och ändå har man ofta just presenterat den som en av feminismens

Pia König *Byst* 1998

teoretiska grundbultar i Frankrike. Simone de Beauvoir sa själv att hon trodde att hon med *Det andra könet* hade gett feminismen de teoretiska grunder som den saknade. CHRISTINE DELPHY: Just det, det finns *flera* teoretiska grunder, men inte *en* teori. Lyckligtvis är det den mest progressiva sidan av hennes tänkande som man har behållit: socialkonstruktivismen, det vill säga den berömda meningen: "Man föds inte till kvinna, man blir det", och föreställningen att naturen aldrig är något annat än en förutsättning som den mänskliga friheten kan förändra. Egentligen är denna föreställning tvetydig. Den hör till en epok då det rädde konsensus kring idén om kvinnors fysiska underlägsenhet. I förhållande till denna konsensus utgjorde Beauvoirs position ett framsteg. Men i förhållande till den analys vi kan göra idag, där

det berömda kvinnliga "handikapp" betraktas som konstruerat av samhället, är Beauvoir inte längre särskilt avancerad – tvärtom har hon fel.

Jag hävdar raka motsatsen: kvinnor har inget naturligt handikapp utan det är samhället som har konstruerat ett handikapp som är inskrivet ända in i deras kroppar. Det är en omkastning av perspektivet. Men historiskt sett var det nog nödvändigt att först slå fast tesen om det mänskliga handlingens frihet för att komma ifrån determinismen, för att sedan kunna ställa sig frågan om det är det mänskliga handlingen som skapat det omtalade "handikappet".

CATHERINE RODGERS: "Man föds inte till kvinna, man blir det" representerar alltså en nödvändig etapp i tänkandet, men måste överges nu?

CHRISTINE DELPHY: Det är en formel som innehåller det bästa och det värsta. Man kan förstå den som att könen har skapats av samhället.

CATHERINE RODGERS: Kön eller genus?

CHRISTINE DELPHY: Låt oss säga genus, men senare är man tvungen att återvända till det så kallade naturliga könet, och fråga sig om det egentligen är så naturligt.

CATHERINE RODGERS: Ett steg som Beauvoir inte tar.

CHRISTINE DELPHY: Nej, men hon kunde inte göra det. Att begära det eller tänka sig att hon skulle ha kunnat göra det är fullständigt anakronistiskt. Inte ens genier lever utanför sin tid. Det blir tydligt när man tänker på att det i Frankrike idag, nästan 50 år efter att *Det andra könet* publicerades, finns feminister som inte förstår ordet "genus" eller, som Irigaray, förstår det men vägrar använda det eftersom det skulle innebära att könsrollerna inte längre uppfattades som naturgivna. Irigaray vill prompt att allt vi vet om män och kvinnor ska bestämmas av en biologisk verklighet.

Enligt min mening var Beauvoir inte särskilt radikal när hon sa "Man föds inte till kvinna, man blir det". Vi tolkar denna fras som en föregångare till idén om genus, om att skillnaderna i könsrollerna skulle vara socialt konstruerade – men jag vet fortfarande inte vad "kön" är. Jag tror inte att Beauvoir tänkte sig könen som ömsesidiga och symmetriska; hon ifrågasatte inte männen. För henne var männen de normala, de gestaltade normen. Och kvinnan var en förminskad man. Inte i Augustinus mening, att hon skulle ha förminskats av naturen: för Beauvoir var hon förminskad av kulturen. Men här är det tvetydigt: hon säger att kvinnan är förminskad av kulturen, av den andres blick, eftersom hon konstitueras som den Andre – och detta är en radikal ståndpunkt – men

Beauvoir finner också att kvinnor har en sorts naturlig fallenhet för att transformeras till den Andre. Denna sammanblandning är skadlig på det teoretiska planet. Hon frågar sig aldrig varför det är männen som har transformerat kvinnorna till de Andra.

CATHERINE RODGERS: Jag tycker nog att hon frågar sig det, och hon finner att det är på grund av reproduktionen.

CHRISTINE DELPHY: Man kan inte säga att det är männen som har transformerat kvinnorna till dominerade varelser och samtidigt hävda att kvinnorna redan från början har vissa handikapp. Jag vet att många anser att man kan säga det, och till och med att man bör säga det eftersom det är ett sätt att få Beauvoirs teser att harmoniera. På sätt och vis är Beauvoir mycket modern – eller så är det vi som är gammalmodiga – för det mesta av det feministiska tänkandet har knappast utvecklats bortom henne, gränslinjen har bara flyttat sig en aning mot det sociala. Man har ännu inte övergivit föreställningen, som man hittar hos Beauvoir, om ett socialt herravälde där en grupp är naturligt predisponerad att härska över den andra.

CATHERINE RODGERS: För att förklara hur förtrycket började konstrueras hon en historisk-mytisk fabel. Jag har förstått att du är helt emot den här sortens ursprungsresonemang.

CHRISTINE DELPHY: Jag kritiserade den sortens resonemang i en artikel i *Les temps modernes* – jag hade då glömt att Beauvoir själv tidigare hade framhållit sådana arkaiska resonemang. Forskare vägrar befatta sig med den här typen av rekonstruktioner.

CATHERINE RODGERS: Därför att det är en projektion utifrån nuet?

CHRISTINE DELPHY: Det är metodologiskt ohållbart. Samtidigt hittar man de här ursprungsmyterna i rådande föreställningar, och till och med bland feminister. Men det är

teoretiskt, och politiskt, mycket allvarligt. Det finns ingen annan grupp som gör så här: jag har aldrig hört några ursprungsmyter när det gäller förtrycket av arbetare eller svarta. Det är inte en historisk myt, inte heller vetenskaplig, det är en kombination av båda som inte tillhör någon domän, om en helt mytisk tidsperiod som vi inte vet någonting om – att honornas och hanarnas biologiska konstitution skulle ha framkallat en viss samhällsorganisation! I själva verket kan man inte härleda en enskild kultur, och inte heller kulturen i allmänhet, utifrån några naturliga anlag hos människan. Det är en insikt som de flesta samhällsvetenskaper omfattar, men som inte alls har blivit allmångods. Man fortsätter att tänka att den mänskliga naturen ligger till grund för kulturer, vilket är nonsens. Ett sådant resonemang förnekar kulturens själva essens, men är fortfarande "en självklarhet" för många människor som inte studerat samhällsvetenskap, som Kristeva eller Irigaray, som inte ens förstår den kritik som man framför mot dem.

CATHERINE RODGERS: Jag hamnar nog själv inom denna kategori eftersom jag har svårt att följa ditt resonemang om kön och genus. Jag förstår att genus är socialt konstruerat – men när du ifrågasätter "kön" som en naturlig kategori, och hävdar att det framför allt betecknar ett maktförhållande, då har jag svårare att hänga med.

CHRISTINE DELPHY: Också mina kolleger inom samhällsvetenskapen har svårt att följa med. Men jag tror att samhällsvetenskaperna motsäger sig själva, och de har inte klart för sig vad deras utsagor om kulturen innebär. Alla delar inte min ståndpunkt: om man vill vara snäll är jag visionär, om man vill vara elak är jag galen – låt oss säga udda. Vissa feminister har dock en känsla av att jag är på rätt spår, därför att det jag säger är mer lo-

giskt, och för att jag går till botten med en viss tanke.

Att säga att det finns ett inflytande både från kulturen och från naturen är ohållbart. Men man finner detta resonemang hos många feminister och andra som vill komma undan tvistefrågan om natur kontra kultur genom att förena natur och kultur. Man hamnar då, som hos Edgar Morin, i begreppet om en bio-social klass, vilket är en fantasiskapelse, motsvarigheten till en människa med hundhuvud! Men det är ofta lättare att föreställa sig något som i verkligheten är omöjligt än att gå till botten med en tanke som öppnar perspektiv, som vänder upp och ner på det invanda.

CATHERINE RODGERS: Ditt resonemang utmynnar i idén om ett samhälle där könet inte längre skulle vara ett väsentligt element för att definiera en människas identitet. Det är mycket svårt att föreställa sig! För att inte säga omöjligt.

CHRISTINE DELPHY: Man kan föreställa sig det i tanken i en sekund. Det är ungefär som att föreställa sig sin egen död. Det framkallar en sådan adrenalintillströmning att man genast släpper tanken och återvänder till ett mer bekant och beboeligt universum.³ Och ändå bör vi föreställa oss detta, precis som man en gång var tvungen att föreställa sig att jorden var rund och inte platt. Men det är mycket svårt. Vad de postmoderna än säger känner människor inte av några fragmenterade identiteter eller någon absurd värld, utan befinner sig alltjämt i en relativt välordnad värld. Och för att världen ska vara välordnad måste motsägande element, som till exempel natur och kultur, integreras i en sammanhängande vision och förenas i en lättsmält teori; men intellektuellt sett är det inte tillfredsställande.

CATHERINE RODGERS: Du delar alltså det ideal som Beauvoir framhåller mot slutet av

Det andra könet om ett samhälle bortom könsdifferentieringen?

CHRISTINE DELPHY: Hon har en fantastisk intuition där, men den följer inte av det hon sagt i boken. Tidigare har hon visat på en könsdifferentiering som är så djupt rotad i en fysiologisk verklighet att den verkar ofrånkomlig. Men eftersom hon också känner på sig att denna könsdifferentiering har något artificiellt, förtryckande och tyranniskt över sig, har hon trots allt en önskan om komma bortom den.

Jag tror att könsdifferentieringen med nödvändighet kommer att försvinna i och med kvinnornas frigörelse, för jag kan inte föreställa mig att frigörelsen skulle förstärka könsrollerna eller könsdifferentieringen. Könsdifferentieringen är förtryckets själva princip, den är grunden till förtrycket. Här ligger den stora skillnaden mellan Irigaray och mig. Hon tror att frigörelsen ska ske genom att de två polerna åter bringas i jämvikt, medan jag tror att konstitutionen av de två polerna i sig är konstituerande för deras ojämlika förhållande. Jag förstår inte hur man skulle kunna jämställa män och kvinnor innanför ett system som har gjorts för att producera ojämlikhet, som har ojämlikhet som mål. Om man sa samma sak om samhällsklasser skulle det te sig löjligt: tänk dig att man skulle säga att arbetarna måste bli rikare och lyckligare och mer "jämställda" med sina arbetsgivare! Men man fortsätter att säga så om män och kvinnor, och ibland även om svarta och vita.

CATHERINE RODGERS: Vid en viss tidpunkt utvecklade man begreppet *négritude*.

CHRISTINE DELPHY: När man försöker förverkliga det politiskt upptäcker man att det är omöjligt, att det enda sättet att upphäva förtrycket av svarta är att försöka utplåna gruppidentiteten. En stor del av feminismen,

skillnadsfeminismen⁴, är fortfarande anhängare av en sådan separatistisk ideologi som man har lämnat inom politiken och som har övergivits av nästan alla i USA efter 1963 års medborgarrättsrörelse. Den överlever på ett marginaliserat sätt i kraven på självstyrande områden, men den har bara stöd hos en liten del av den svarta befolkningen.

Den inneboende logiken i skillnadsfeminismen leder till separatism, och separatismen kan bara leda till en territoriell separatism. Men de här feministerna är för förvirrade för att inse vad deras uttalanden leder till. Och eftersom de i allmänhet sjunger heterosexualitetens lov vill de självklart inte ha någon territoriell separatism utan deras främsta mål är att främja den heterosexuella dialogen genom att bibehålla de skillnader som förmodas utgöra dess attraktion.

CATHERINE RODGERS: Men när man, som du, anser att män och kvinnor utgör två separata klasser som formats av och vilar på maktförhållanden – leder inte även ditt förhållningssätt till separatism? Kan man föreställa sig heterosexuella relationer som inte är maktrelationer? Borde inte kvinnor logiskt och teoretiskt sett göra ett homosexuellt partnerval?

CHRISTINE DELPHY: Det är en linje som drivits, och som än idag drivs, av lesbiska separatister. Man menar att maktförhållanden kommer till uttryck i heterosexualiteten, och att heterosexuella förhållanden är klassförräderi. Jag ser det inte så: just nu finns inget fritt val – den heterosexuella alliansen är föreskriven som allt annat, alltså vet man inte vad den skulle vara bortom förtrycket. Och eftersom "bortom förtrycket" för mig betyder bortom könsdifferentieringen, skulle själva termen heterosexualitet förlora sin mening. Från det ögonblick då könet inte längre är en viktig para-

meter för beskrivning eller identifikation av en människa kommer skillnaderna mellan homo- och heterosexualitet att rasa samman av sig själva.

CATHERINE RODGERS: Jag förstår att så skulle ske i ett samhälle där de fysiologiska könskaraktäristika inte längre skulle ha så stor betydelse, där de bara skulle vara en variabel bland andra. Men i nuläget blir kvinnor förtryckta och exploaterade när de lever i ett parförhållande med en man, vilket du också visar i din bok *Familiar Exploitation*⁵.

CHRISTINE DELPHY: Den tes som Diana Leonard och jag driver där är att äktenskapet fortfarande i grunden bygger på exploatering. Men känslomässiga relationer spelar också roll och samexisterar med förtrycket i äktenskapet. Den ekonomiska delen, exploateringen, är föränderlig, och på sätt och vis har den redan förändrats: exploateringen är inte längre densamma som på 1800-talet, eller som i början av 1900-talet.

CATHERINE RODGERS: I din sammanfattning säger du att du inte har någon lösning att ge en feminist när det gäller äktenskapet.

CHRISTINE DELPHY: Nej, det finns nog inte någon lösning. Saker och ting kan inte förändras individuellt. Den utveckling jag talar om är en utveckling för kvinnor som grupp, en statistisk utveckling. Jag kan mycket väl tänka mig att institutioner som idag är förtryckande, som familjen och äktenskapet, successivt skulle kunna tömmas på sin exploaterande mening och alltjämt behålla samma namn. Det är inte äktenskapet eller familjen i sig som är skadliga, det är deras nuvarande form. Vi visar att om kvinnor står ut med äktenskapet är det för att det är inom den ramen som de hittar sina känslomässiga förhållanden. Vi varken underskattar eller fördömer dessa känslomässiga förhållanden. Det vore omänskligt att säga till kvinnor att

de inte borde ha några känslomässiga förhållanden med det andra könet därför att de bara blir utnyttjade. Det skulle vara att begära av dem att leva utan känslomässiga förhållanden, för många människor kan inte ha känslomässiga förhållanden med individer av samma kön. Vi försökte undvika att förmedla ett moralistiskt budskap och säga att lösningen på ett socialt problem kommer an på individuella beslut. Lösningen beror förvisso på individen men i så måtto att hon kämpar för att förändra samhällsliga strukturer. Det är inte i en privat relation som man förändrar saker, även om det är en illusion som många feminister och icke-feminister har. En individuell handling når mycket snabbt sina begränsningar av den enkla anledningen att det finns en äktenskapsmarknad. Om en kvinna skulle utöva för starka påtryckningar på sin man för att han ska ändra sig, kan han lämna äktenskapet och ta sig en annan kvinna. Ofta upplever kvinnor sin samlevnadsrelation som en unik relation – vilket den också är – men de ser inte det allmängiltiga i den. Efter 1980- och 1990-talens ideologiska ebb är man nu tillbaka till föreställningen om att alla problem går att lösa på ett individuellt plan. Det är en reaktionär och bakåtsträvande utveckling som utplånar tanken att även det personliga är politiskt.

CATHERINE RODGERS: Tror du att *Det andra könet* har spelat en viktig roll för kvinnorörelsen i Frankrike?

CHRISTINE DELPHY: O ja! De flesta läste den. Amerikanskorna talade friare om den än fransyskorna, men den var en uppenbarelse för oss alla. Vi var mindre medvetna om hur den påverkade oss eftersom vi redan hade börjat tänka på det där sättet. Det var snarare så att man kände igen sig än att man upptäckte saker – så var det för mig.

CATHERINE RODGERS: Diskuterade ni den på

era möten på 70-talet?

CHRISTINE DELPHY: Nej. Simone de Beauvoir var redan ett monument – av många anledningar, inte bara på grund av *Det andra könet*. Det var maj 68-rörelsen, det fanns en hel anti-hierarkisk rörelse som inte ville ha några stjärnor. Detta gjorde att man inte refererade till *Det andra könet*. Dessutom föredrog man nyare böcker, som behandlade kvinnornas aktuella situation. Det betyder inte att *Det andra könet* inte hade något inflytande: den hade haft inflytande under de år som de kvinnor som grundade den feministiska rörelsen växte upp. Vid den här tiden var de här kvinnorna mellan 25 och 35 år och de hade läst *Det andra könet* i genomsnitt tio år tidigare. Den var införlivad i det allmänna medvetandet och del av den blick som de såg på verkligheten med.

CATHERINE RODGERS: Skillnadsfeministerna hänvisar ofta till vissa författare – särskilt till Freud. Något motsvarande har inte skett när det gäller *Det andra könet*.

CHRISTINE DELPHY: De har ett psykoanalytiskt synsätt, vilket – liksom religionen – grundar sig på en uppenbarelse, på grundarens skrifter. Psykoanalysen grundar sig på en uppenbarelse som Freud hade – och det är en av dess begränsningar. Utanför Freuds skrifter saknar den legitimitet. Inom fysiken har man inga behov av att referera till Newton, inte heller behöver man inom sociologin referera till Durkheim. Det är på grund av den här religiösa spådomskaraktären som psykoanalysen inte anses vara en vetenskap av de andra vetenskaperna. Tyvärr är det något som på sätt och vis gällde också för Marx.

CATHERINE RODGERS: Du har känt behov av att rättfärdiga hur du har modifierat vissa marxistiska begrepp för att kunna använda dem i en analys av kvinnoförtrycket.

CHRISTINE DELPHY: Det handlar absolut inte om att veta vad Marx skulle ha sagt, eller att omtolka Marx tänkande, utan om att veta vad som är sant och vad som är falskt.

CATHERINE RODGERS: När man läser tidningarna från 1986⁵ framställer nästan alla *Det andra könet* som feminismens Bibel.

CHRISTINE DELPHY: Det är delvis sant och delvis osant. Som jag sa så lät sig fransyskorna inte medvetet inspireras av *Det andra könet*, och de var mindre påverkade av den än amerikanskorna. Dessutom var det på grund av den anti-hierarkiska rörelsen så att ju mer känd Beauvoir blev, desto mindre vill vi åberopa oss på henne: alltså minimerade vi helt säkert det inflytande som hon hade på oss. Det var lättare för amerikanskorna att hylla någon som var långt borta – de hyllade ju för övrigt inte Betty Friedan. Simone de Beauvoir tillhörde också en annan generation.

CATHERINE RODGERS: Diskuteras fortfarande *Det andra könet*?

CHRISTINE DELPHY: Sanningen att säga så talar man inte alls om den längre. De av oss som kände Beauvoir pratar om hennes deltagande i kvinnorörelsen, om vad hon gjorde från 70-talet och framåt. Michèle Le Doeuff har skrivit om *Det andra könet*. Hennes analyser är intressanta, men det är sant att *Det andra könet* inte studeras idag. Det måste sägas också att den feministiska forskningen är så utvecklade i Frankrike! Om den utvecklades skulle det säkert komma studier om Simone de Beauvoir liksom det skulle finnas studier om feminismens alla stora pionjärteoretiker.

CATHERINE RODGERS: Är det illa sett att vara feminist i Frankrike idag?

CHRISTINE DELPHY: Javisst, det har väl aldrig setts som något gott, men den lilla skillnad i tolerans som vi vann mellan 1970 och 1980 är helt borta. Det är återigen ett

skällsord.

CATHERINE RODGERS: Det finns mycket få referenser till Simone de Beauvoir i *Questions Féministes* (QF) och *Nouvelles Questions Féministes* (NQF)⁷ vilket förvånade mig eftersom NQF ändå representerar den feministiska strömning som står närmast Simone de Beauvoirs tänkande i den meningen att ni är emot skillnaden, emot essentialistiska föreställningar.

CHRISTINE DELPHY: Som sagt, NQF är den strömning som står närmast det som Simone de Beauvoir *har blivit*. Man refererar inte till andra böcker som kom ut 1949 heller. Man finner inga referenser till Marx i mina texter eftersom jag inte tillhör den kategori människor som anser att man måste tolka Marx som man tolkar Bibeln. Jag citerar bara nyskrivna artiklar; det är en akademisk praxis.

CATHERINE RODGERS: Finns det en kontinuitet mellan QF och NQF?

CHRISTINE DELPHY: Ja, tidskriften delades kring frågan om den lesbiska separatismen. En del av redaktionskommittén bestämde sig 1980 för att bilda allians med lesbiska separatister och vi andra vägrade, av de orsaker som jag redan angivit. Vi grundade då NQF, även nu med hjälp av Simone de Beauvoir. Hon var mycket kritisk till den lesbiskt separatistiska positionen.

CATHERINE RODGERS: Genom att kombinera en naturlig fallenhet hos kvinnor med ett samhällsligt och kulturellt förtryck lyckas Beauvoir mer eller mindre förklara kvinnoförtrycket. Hur förklarar du att kvinnor är förtryckta överallt?

CHRISTINE DELPHY: Jag vet inte. Det är en stor fråga. Det är på grund av det här universella draget som människor söker upp pseudo-historiska förklaringar som i själva verket är naturalistiska förklaringar. Det är ett pseudo-universellt resonemang; vi känner

bara till en mycket liten del av människans historia. Av de tre miljoner år som mänskligheten funnits, om man anser att mänskligheten föddes med *pithecanthropus*, eller 100 000 år, om man menar att den föddes med *homo sapiens sapiens*, känner vi bara till 2000 år. Dessutom är den geografiska variationen nästan obefintlig eftersom man började studera andra kulturer i kolonialistisk anda samtidigt som kolonialismen förstörde dem. Etnologer kan idag inte lita på de beskrivningar som gjordes för 100 år sedan, eller ens 50 eller 20. Det är alltså svårt att tala om något universellt. Så jag tycker att det är en fråga som man bör överlåta på framtiden. Det är den viktigaste skillnaden mellan vetenskap och magi. Vetenskapen vill belysa mycket små delar av verkligheten, med risk att lämna stora delar av verkligheten i mörker. Den föredrar att ha riktiga svar på mycket få frågor framför felaktiga svar på allt. Magin vill ha svar på allt.

Vi kan inte svara på den här frågan i dag. De enda svar som finns tillhör det sunda förnuftet, och de är metodologiskt dåliga eftersom de hänvisar till en biologistisk ideologi som vi vet är felaktig. I själva verket grundar den sig på föreställningen om kvinnors naturliga handikapp. Men denna föreställning fungerar inte – till exempel förklarar den inte varför män i allmänhet är vd:ar och kvinnor sekreterare. Den biologistiska ideologin är alltså dålig, men det är den enda som ger svar – den tillfredsställer en massa människor som inte vill stanna i mörkret, i okunskapen.

CATHERINE RODGERS: Risken med att inte ge något svar är just att människor kastar sig över första bästa förklaring.

CHRISTINE DELPHY: Men den vetenskapliga andan går emot den intellektuella bekvämligheten, den föredrar *inget* framför något felaktigt. De hypoteser man gör måste vara

koherenta, logiska. Man kan inte operera med den här synkretismen som man däremot finner inom politiken.

CATHERINE RODGERS: Du skriver in ditt tänkande i en vetenskaplig ram. Samtidigt är det feministiska tänkandet också ett politiskt tänkande. Det individuella handlandet är mycket begränsat, så hur ska förändringar ske rent praktiskt? Med hjälp av lagar? Ska till exempel äktenskapsinstitutionen förändras med hjälp av nya lagar?

CHRISTINE DELPHY: Äktenskapet är en komplicerad institution som hör ihop med många andra institutioner. Är det för att kvinnor har så låga löner som de tvingas leva med en man, och alltså utföra tjänster gratis? Eller är det för att kvinnor är tyngda av äktenskapets plikter som de befinner sig i en dålig konkurrensposition på arbetsmarknaden, och därför föredrar att ta okvalificerade arbeten för att inte göra bördan än tyngre? Båda sakerna är förmodligen sanna. Jag lutar åt en tredje förklaring – kvinnors löner hålls nere av de kapitalistiska instanserna så att kvinnor ska tvingas utföra gratistjänster i familjen. Det finns ett samförstånd mellan å ena sidan arbetsköparna – företagen, men även staten – och å andra sidan männen i egenskap av äkta män. Och det är bara genom att agera på dessa två områden samtidigt som kvinnor kan uppnå verkligt ekonomiskt oberoende, så att de inte längre behöver ge gratis tjänster till den äkta mannen i utbyte mot en högre levnadsstandard än de skulle ha utanför äktenskapet.

CATHERINE RODGERS: Jag förstår att det är svårt att få till stånd förändring, men hur ska man bära sig åt ifall det är omöjligt att handla på ett individuellt plan?

CHRISTINE DELPHY: Genom att kvinnor organiserar sig kollektivt. Men denna kollektiva organisation är extremt motarbetad. Idag finns det knappt någon feministisk rörelse

längre, så man kan inte vara så optimistisk. Det finns ingen mirakellösning. Om kvinnor inte gör något kommer inget att hända. För övrigt så händer just ingenting. En expertgrupp har just lämnat en rapport till den franska regeringen och en av deras rekommendationer är att kvinnorna ska återgå till hemmet. Kvinnors arbete och därmed deras oberoende är hotat.

CATHERINE RODGERS: "Le baquelache" som NQF kallade det.

CHRISTINE DELPHY: Det är inte bara en backlash mot kvinnor, det är en del i en allmän ekonomisk tillbakagång i samhället, med allt mer skriande sociala orättvisor där det skapats en hel klass av fattiga, arbetslösa, uteslutna. Stora samhällsförändringar sker just nu, i hela världen, med en omorganisering av den triumferande kapitalismen: den ekonomiska liberalismen, låg mentaliteten, bidragen till företagen. Det var uppenbart då Östtyskland skulle införlivas i Västtyskland: från en dag till en annan förlorade kvinnorna allt de hade, i synnerhet sina jobb, vilket visar att inget är vunnet. Mer än hälften av de franska kvinnorna arbetar utanför hemmet, men det finns ingen garanti för att de fortfarande kommer att ha jobb om tio år, och de kommer inte att ha det om de inte mobiliserar sig. De hotas av såväl kapitalistiska som patriarkala mekanismer, och de två förstärker varandra. Det är ju en av den dominerande ideologins lögnar: att få oss att tro att utvecklingen går framåt – det är inte sant, till exempel är kvinnornas situation på tillbakagång. För övrigt ser man det i de ideologiska tecknen: den franska reklamen blir mer och mer sexistisk.

CATHERINE RODGERS: Hur förklarar du det?

CHRISTINE DELPHY: Man kan analysera det

på flera sätt. Man kan tänka sig att i takt med att kvinnor får verklig makt, sker ett slags kompensation på den ideologiska nivån. Man kan också se det som en utveckling som förbereder en ekonomisk tillbakagång, en försämring av kvinnors verkliga situation. I vilket fall som helst försämrar reklamen kvinnors slagkraft – den här sortens reklam var otänkbar för 15 år sedan. Nu vet man att ingen längre protesterar. Ideologiska fenomen är alltid svåra att analysera. Det finns ett glapp: reklamen visar kvinnor som objekt i ett land där hälften av kvinnorna arbetar och är långt ifrån endast sexualobjekt, alltså beskriver reklamen inte verkligheten. Kanske uttrycker den en önskan om att kvinnorna ska sluta arbeta. Kanske vill den påminna dem om att även om de arbetar uppfattas de först och främst som sexobjekt, vilket också är ett sätt att nedvärdera deras arbete och få dem att acceptera outhärdliga arbetsvillkor.

Den ideologiska backlashen är mycket våldsam i Frankrike. Och ingen reagerar längre. Det beror inte på att det saknas feministiska grupper, för sådana finns som arbetar inom olika områden, men det finns inte längre några krafter för att organisera en reaktion. Har det förresten någonsin funnits? Jag tror inte att en viss grupps makt i samhället bara hänger på dess ekonomiska möjligheter, men det finns ett samband. Den franska feministiska rörelsen har aldrig haft några ekonomiska medel. Det måste sägas att den aldrig har prioriterat det, i motsats till den amerikanska kvinnorörelsen som har eftersträvat en stabil ekonomisk situation. I Frankrike finns alltid en sorts ödmjukhet och vägran att agera i verkligheten, en tendens att göra mer storslagna deklamationer, ju mer det finns en känsla av maktlöshet. Amerikanskorna reagerade genom att försöka be-

gränsa sin maktlöshet, medan fransyskorna inte erkänner sin maktlöshet, utan tillskriver sig i stället en magisk omnipotens. Jag hårdrar, men det är därför skillnadsfeminismen är så stark, för att den kommer med magiskt omnipotenta proklamationer.

CATHERINE RODGERS: Med bilden av häxan till exempel.

CHRISTINE DELPHY: Med hyllandet av "den kvinnliga kraften", vilket inte stör någon, inte så som kravet att en kvinna i ett visst yrke ska befordras stör, eller kravet att ta in fler kvinnor inom vissa yrken.

CATHERINE RODGERS: Självklart ifrågasätts inte samhället på samma sätt.

CHRISTINE DELPHY: Och ju fler åkallanden av "den kvinnliga omnipotensen" vi får, desto mindre förändringar blir det på det verkliga planet. Om jag skulle göra en psykoanalytisk tolkning skulle jag säga att det är den infantila omnipotensens drömmar som revolterar mot det totala beroendet på det verkliga planet. Det är därför som skillnadsteserna har en viss framgång inom en del av det som återstår av kvinnorörelsen – jag talar inte om Cixous eller Kristeva som ingen läser, utan om Irigaray. Hennes skrifter lyder under det magiska i bemärkelsen att de erbjuder en flykt till en annan värld.

CATHERINE RODGERS: Hennes stil är för övrigt förhåxande.

CHRISTINE DELPHY: Det är som en drog som ska göra det möjligt att glömma det verkliga, otillfredsställande livet.

CATHERINE RODGERS: Att hänge sig åt fantasier.

CHRISTINE DELPHY: Det är *eskapism*, en psykologisk mekanism som gör att man fjärrmar sig från verkligheten. Det är därför man inte kan bedöma de två skolorna eller riktningarna på samma sätt: den ena har som mål att verka på lång sikt i den verkliga världen genom en analys av denna världsliga verklighet;

det andra har som mål att nu genast tillhandahålla lugnande myter och kompensatoriska bilder. Dessa två befinner sig inte alls på samma nivå. Den ena har ambitionen att kompensera psykologiskt för verklighetens frustrationer, den andra har som mål att förändra verkligheten. Att agera i verkligheten är alltid frustrerande: det krävs mycket energi för att i slutändan förändra mycket litet. Men det man förändrar är verkligt. Till exempel är kampen för att behålla den fria aborten mycket svår i Frankrike, och få kvinnor är engagerade. Man var tvungen att kämpa för rätten till fri abort, man måste kämpa för att behålla den – och man kan inte säga att fri abort är ett särskilt positivt mål, bara att det skulle vara förfärligt att inte ha den.

CATHERINE RODGERS: På Kairo-konferensen såg vi vilken fientlighet frågan väcker.

CHRISTINE DELPHY: Om rätten till abort skulle avskaffas vore det en förfärlig tillbakagång. Ändå är det få kvinnor som engagerar sig för att behålla den.

CATHERINE RODGERS: Kvinnor är kanske inte medvetna om att den är hotad.

CHRISTINE DELPHY: Nej, därför att man har inpräntat i dem den här idén om det ständiga framåtskridandet. De flesta unga kvinnor vet idag inte ens att aborträtten förvärvades nyligen genom kamp. De tror att den alltid har funnits, och de är inte medvetna om risken att den avskaffas. Det hör till den propaganda som regeringar och maktelit bedriver och som gör allt för att utplåna feminismens landvinningar.

CATHERINE RODGERS: Man hittar ständigt denna glömska om feminismens förflutna. Feminismen verkar ha dåligt minne. Man ser det när det gäller Beauvoir i Frankrike, men också Beauvoir själv tenderar att förminska historiens kvinnor, deras handlingar, deras

skrifter.

CHRISTINE DELPHY: Därför att hon inte kände till dem. Hon befann sig i ett manligt universum som ägnade sig åt att sudda ut existensen av feminister i takt med att de dök upp. Hon var omgiven av fördomar mot feminister: att de aldrig hade existerat, eller att de var löjliga suffragetter. Hon var tvungen att börja från scratch. Man tvingar oss alltid att börja om från början. Man ser redan hur vi – feministerna från maj 1970 – har suddats ut ur historien. Vi gjorde oss inte besväret att skriva vår historia och inte heller att föra den vidare till framtida generationer. Men man måste säga att vi inte förmådde göra det. Kampen var så ojämn: hur skulle vi ha kunnat kämpa utan tillgång till pressen, och mot medierna som samstämt ägnade sig åt att förneka vår existens och deformera det som var kvinnorörelsen?

CATHERINE RODGERS: Det är svårt att få tag i texter från den här perioden: det börjar där.

CHRISTINE DELPHY: Ja, det är svårt att bli publicerad. Min bok har ännu inte blivit publicerad i Frankrike och jag tvivlar på att den någonsin kommer att bli det.⁸

CATHERINE RODGERS: Och den innehåller ändå grundläggande texter.

CHRISTINE DELPHY: De franska förlagen vill inte ha den eftersom den är för radikal. De anser att kvinnofrågan är passé, att den inte är "inne" längre.

Det är inte feministernas fel: de har gjort vad de har kunnat, med de medel de har haft. De har kanske inte varit tillräckligt medvetna om nödvändigheten i att föra sina erfarenheter vidare.

CATHERINE RODGERS: Situationen verkar vara värre i Frankrike än i Storbritannien.

CHRISTINE DELPHY: För oss franska feminister är situationen i England en sorts paradiset. När man korsar Engelska kanalen, korsar

man en barriär mellan två civilisationer. Även om engelskorna har intrycket av att feminismen står och stampar hos dem kan de inte föreställa sig hur läget är i Frankrike.

CATHERINE RODGERS: Ja, sedan jag har börjat göra de här intervjuerna har jag förstått hur chockerande situationen är här.

CHRISTINE DELPHY: Ja, det finns inget bättre ord, det är chockerande på alla nivåer; vi är undertryckta, förödmjukade på alla punkter.

CATHERINE RODGERS: Jag tänker på en artikel av Michèle Le Doeuff i *NQF*⁹ där hon visar på alla de hinder hon stött på i sin karriär på grund av att hon är kvinna och feminist.

CHRISTINE DELPHY: Jag har stött på exakt samma hinder, och kanske ännu värre, därför att jag sedan 1970 publicerat feministiska artiklar. Jag betraktas som djävulen själv, jag är utfrysad, även av vissa feminister. Ett intresse för kvinnor är tillåtet till en viss grad, om det inte är öppet feministiskt och ställer krav. Man måste hålla sig inom en diskurs enligt vilken allt går bra i Frankrike i dag. Det är den enda diskurs om kvinnor – och om män – som blir hörd och faktiskt den enda som är tillåten.

Översättning: Cecilia Annell

Texten är ett utdrag ur boken *Le Deuxième Sexe de Simone de Beauvoir. Un héritage admiré et contesté*, 1998 © L'Harmattan. Denna version är något förkortad.

Temps Modernes startades av Sartre och Beauvoir 1945, ö.a.

2. "Le Sexisme ordinaire" var en spalt i *Les Temps Modernes* som Simone de Beauvoir redigerade från 1973 där man uppmärksammade sexistiska fenomen. Artiklarna gavs sedan ut som bok och Beauvoir skrev ett förord, ö.a.
3. Efter att ha läst igenom texten ville Delphy påpeka att detta sades i en skämtsam ton.
4. Med "féministes de la différence" eller "l'école de la différence" avses en riktning inom fransk feminism som influerats av poststrukturalismen (Derrida, Lacan m.fl.), med namn som Hélène Cixous och Luce Irigaray. Jag har översatt "skillnadsfeminism" eftersom det inte är samma sak som särartsfeminism, även om Delphy stundtals resonerar som om så vore fallet, ö.a.
5. Delphy, Christine & Leonard, Diana (1992) *Familiar exploitation : a new analysis of marriage in contemporary western societies*, Polity Press.
6. Simone de Beauvoir dog 1986, ö.a.
7. Tidskrifterna *Questions Féministes (QF)* och *Nouvelles Questions Féministes (NQF)* grundades av bland andra Christine Delphy och Simone de Beauvoir, ö.a.
8. Boken kom att publiceras 1998: *L'Ennemi principal. I. Economie politique du patriarcat*, coll. *Nouvelles Questions Féministes*, Syllepse.
9. "Gens de science: essai sur le déni de mixité", *Nouvelles Questions Féministes* nr 1 1992 och "Gens de sciences bis: le mauvais genre dans l'éprouvette", *Nouvelles Questions Féministes* nr 2 1994, ö.a.

NOTER

1. Artikeln publicerades aldrig. Tidskriften *Les*